تۇرسۇنبەگ ئىبراھىم

تەرسا ئادەم

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

تۇرسۇنبەگ ئىبراھىم

تەرسا ئادەم

(ئەدەبىي خاتىرە)

江苏工业学院图书馆
藏书章

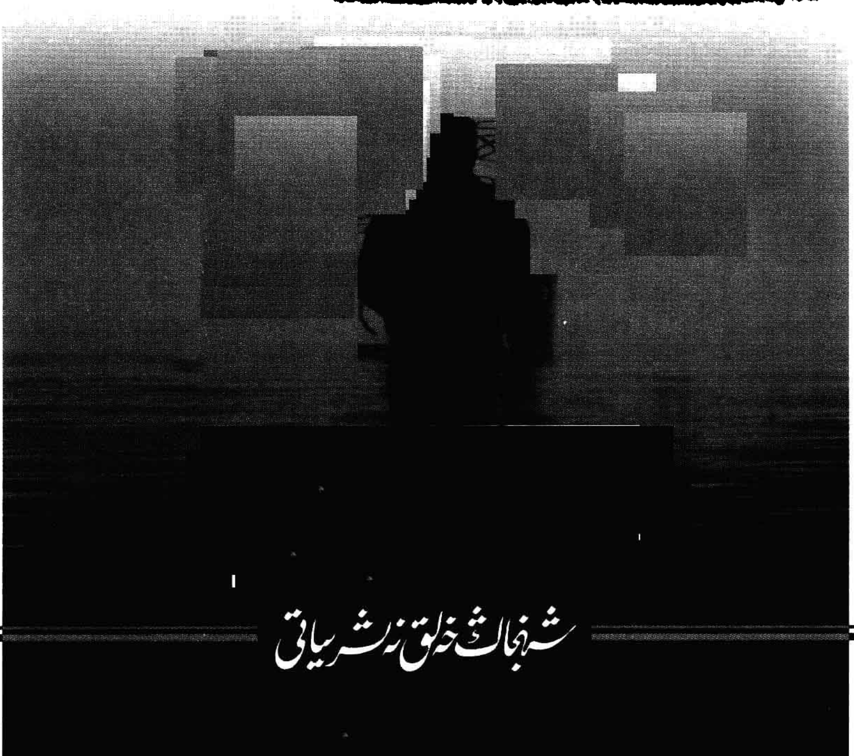

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

犟人：维吾尔文/土尔逊拜格·义布拉音著. —乌鲁木齐：新疆人民出版社，2009. 11
ISBN 978—7—228—12971—3

Ⅰ. 犟… Ⅱ. 土… Ⅲ. 纪实文学—中国—当代—维吾尔语（中国少数民族语言） Ⅳ. I25

中国版本图书馆 CIP 数据核字（2009）第 205938 号

作　　者	土尔逊拜格·义布拉音
责任编辑	巴力江·孜帕尔
责任校对	万力·在顿
封面设计	艾克拜尔·沙力
出版发行	新疆人民出版社
电　　话	(0991)2827472
地　　址	乌鲁木齐市解放南路 348 号
邮　　编	830001
印　　刷	乌鲁木齐八家户彩印有限公司
经　　销	新疆维吾尔自治区新华书店
开　　本	880×1230 毫米　1/32
印　　张	11
版　　次	2009 年 11 月第 1 版
印　　次	2009 年 11 月第 1 次印刷
印　　数	1—3000
定　　价	28.00 元

تەرسا ئادەم

(ئەدەبىي خاتىرە)

ئاپتورى : تۇرسۇنبەگ ئىبراھىم

مەسئۇل مۇھەررىرى : بارنجان زەپەر

مەسئۇل كوررېكتورى : ۋەلى زەيدۇن

مۇقاۋا لايىھىلىگۈچى : ئەكبەر سالىھ

نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى : شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

تېلېفون : 2827472—0991

ئادرېسى : ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 - نومۇر

پوچتا نومۇرى : 830001

باسقۇچى : ئۈرۈمچى باجياخۇ رەڭلىك باسما چەكلىك شىركىتى

ساتقۇچى : شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى

فورماتى : 1230×880 مىللىمېتىر 1/32

باسما تاۋىقى : 11

نەشرى : 2009 - يىلى 11 - ئاي 1 - نەشرى

باسمىسى : 2009 - يىلى 11 - ئاي 1 - بېسىلىشى

تىرازى : 3000—1

كىتاب نومۇرى : ISBN 978—7—228—12971—3

باھاسى : 28.00 يۈەن

مۇندەرىجە

مۇقەددىمە 1
«چېمپىيون» 11
«قۇلاق كەستى» 19
ئىسيانچى 24
چاتاقچى 31
خەلق ئوقۇتقۇچىسى 37
لەگمەن ماجىراسى 46
«نىنو ـ نىنونى ...» 52
دۇتار دەۋاسى 57
چېنىقىش 61
بالا چاقىرىش 75
ساختا تېۋىپنى بابلاش 78
«بەش مىنۇت ...» 85
ئاياللار ھاجەتخانىسىدا 90
رېئاللىققا ئايلانغان چۈش 96
«سىفەن سىنىپى»دىكى ئىشلار 109
«پۇلنى خوتۇن بىرىدۇ» 120
دوسكىغا «چىقىش» 124

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

باھالاش 129
جاۋاب 138
ئەلگە ياققان قوشاقلار 146
«تاپشۇرۇق» 153
پىكىر ساندۇقى 161
تۆن بۇلاڭچىلىرى 169
«ئىتتىپاق» تىكى كالتە «جەڭ» 177
ساراڭنى ساقايتىش 193
«مەكتەپنى ساتمايمىز !» 200
موتسىكلىتقا چېتىلغان ئىشلار 204
قەرز ئىلتىماسى 213
ئاتا تەستىكى 219
ئىمىن رەمتىل دېگەن مەن شۇ ! 228
باشلىققا تەكلىپ 241
ئۇچىدىغان ئېشەك 247
ئۈزۈلمەس چاقچاقلار 262
ئەختەم ئۆمەر ۋە ئىمىن رەمتىل 279
ئاشخانىدا 306
«توخۇ پوقى» 315
خاس تەپەككۇر 320
قايتا قوزغالغان كونا كېسەل 329
خاتىمە 341

مۇقەددىمە

ئادەم ئاتېئىزمچىلار ئېيتقاندەك مەيلى مايمۇندىن ئۆزگەرگەن بولسۇن، مەيلى دىنىي ئەقىدىلەردە ئېيتىلغاندەك لايدىن (تۇپراقتىن) ئاپىرىدە بولغان بولسۇن، ئاناتومىيىلىك نۇقتىدىن ئېيتقاندا، ئەلۋەتتە تەبىئىيلىككە مەنسۇپ. چۈنكى، ئۇنىڭ قارىماققا گۆش ۋە سۆڭەكتىن ئىبارەت بولغان ماددىي ۋۇجۇدى ئەمەلىيەتتە تەبىئەت دۇنياسىدىكى كۆپلىگەن ئېلېمېنتلاردىن تەركىب تاپقان. شۇڭا، ئادەمنىڭ ماددىي ۋۇجۇدىنى باشقا بارلىق ماددىي نەرسىلەرگە ئوخشاش كۆرگىلى، تۇتقىلى بولىدۇ. ھەتتا ئادەم ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىنمۇ، ئۇنىڭ تەبىئىيلىككە مەنسۇپ ماددىي ۋۇجۇدى مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇۋېرىدۇ. (گەرچە گۆش ۋە ماي قاتارلىق يۇمشاق ماددىلار مەلۇم ۋاقىتتىن كېيىن سىزىپ كەتسىمۇ، ئەمەلىيەتتە پەلسەپىدىكى «ماددا يوقالمايدۇ، بەلكى بىر ھالەتتىن يەنە بىر ھالەتكە ئۆزگىرىدۇ» دېگەن ئۇقۇمدىكىگە ئوخشاش، ئانا تۇپراقتىكى باشقا ئېلېمېنتلارغا قوشۇلۇپ، ئاشۇ ئېلېمېنتلار تەركىبىدە مەڭگۇ مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ.)

بۇ يەردە بىز دېمەكچى بولغان ئادەمنىڭ تەبىئىيلىكى، پەقەت ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنىڭ ماددىي نەرسە بولغانلىقىدىلا ئەمەس. گەرچە ئىنسانلارنىڭ تەرەققىيات تارىخى ئۇلارنىڭ مەنىۋىيىتىگە مەنسۇپ بولغان پائالىيەتلىرىنىڭ سۈنئىيلىشىش دەرىجىسى بىلەن ئۆك تاناسىپ تۈزسىمۇ، باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا، ئىجتىمائىي تەرەققىيات قانچە يۇكسەلگەنسېرى، سۈنئىيلىشىش دەرىجىسى شۇنچە ئېشىپ بارسىمۇ، لېكىن بىر تەرەپتىن، تەرەققىياتقا ئىنتىلىپ، يەنە بىر تەرەپتىن، ئاشۇ تەرەققىياتلار بەخشەندە قىلىۋاتقان

سۆنئىيلىكتىن بىزار بولۇۋاتقان ئىنسانلارنىڭ مەنۋىيىتىدە ئىنساننىڭ تەبىئىيلىكىنى ئىسپاتلايدىغان يەنە نۇرغۇن نەرسىلەر بولىدۇ. بۇ نۇقتىنى ئەدەبىيات، مائارىپ، فىزىكا قاتارلىق كۆپلىگەن ساھەلەردە قېتىرقىنىپ مۇستەقىل ئىزدەنگەن ئىقتىدارلىق تەتقىقاتچى قاسىم سىدىق ئەپەندى ئۆزىنىڭ «ئادەمنىڭ ماشىنىلىشىشى ۋە ماشىنىنىڭ ئادەملىشىشى»[①] دېگەن تەتقىقات ماقالىسىدە كۈچلۈك دەلىل ـ ئىسپاتلار بىلەن شەرھلەپ ئۆتكەندىن باشقا، تەبىئىي ئادەمنىڭ خۇسۇسىيىتىنى توققۇز نۇقتىغا يىغىنچاقلىغان. ئۇنىڭ ئىچىدىكى تۆت نۇقتىنى بۇ يەردە يەنە بىر قېتىم تىلغا ئېلىپ ئۆتۈشكە ئەرزىيدۇ: «… 5. يۈكسەك ئىندىۋىدۇئاللىققا ئىگە. 6. يۈكسەك ئىجادچانلىققا ئىگە. 7. يۈكسەك تەسەۋۋۇر ئىقتىدارىغا ئىگە. 8. يۈكسەك پىداكارلىق روھىغا ئىگە…»[②].

قاسىم سىدىق ئەپەندى يەنە شۇنداق دەيدۇ: مەيلى قايسى دەۋردە بولسۇن، ئىجتىمائىي ئادەمگە ئايلانغان ھەرقانداق شەخس ئىككى قاتلاملىققا ئىگە. ئۇنىڭ بىرى، «تەبىئىي ئادەم» قاتلىمى، يەنە بىرى، «ئىجتىمائىي ئادەم» قاتلىمى.[③] ماددىي ۋۇجۇدى بىرلا يەككە تەندىن ئىبارەت بولغان ئادەمنىڭ ماھىيەتتە يۇقىرىقىدەك ئىككى قاتلامغا ئىگە بولۇشى، يەر يۈزىدىكى جانلىقلار ئارىسىدا پەقەت ئادەمگىلا خاس ھادىسە بولۇپ، بۇنىمۇ تەدرىجىي تەرەققىياتنىڭ مۇقەررەر نەتىجىسى دېيىش مۇمكىن.

تەرەققىيات بۈگۈنكى دۇنيا ئۈچۈن مەڭگۈلۈك ھەم ئورتاق بىر تېما. شۇڭا، ئۇ دىيارىمىزدىكى ئادەتتىكى بىر مەھەللىۋى گۈرۈپپىدىن تارتىپ تاكى ب د ت غىچە بولغان تەشكىلىي ئاپپاراتلارنىڭ ھەممىسىدە دائىم دېگۈدەك تىلغا ئېلىنىپ تۇرىدۇ. ئادەتتىكى بىر بىنانىڭ پۈتۈپ چىقىشىدىن تارتىپ تاكى ئالەم كېمىسىنىڭ ئالەم بوشلۇقىغا چىقىشىغىچە بولغان بارلىق چوڭ ـ كىچىك ئىش ھالقىلىرىدا ئەكس ئېتىپ تۇرىدۇ. ئەمما،

①②③ «شىنجاڭ مەدەنىيىتى» 2000 ـ يىلى 4 ـ، 5 ـ قوشما سانى.

«تەرەققىيات» دېگەن بۇ ئاتالغۇنىڭ قانچىلىك ئەجابىي ، قانچىلىك چىرايلىق ئاڭلىنىشىغا قارىماي ، نۆۋەتتىكى رېئاللىق شۇنى ئىسپاتلاپ تۇرۇپتۇكى ، بىنالار ئاسمانغا قاراپ تەرەققىي قىلىپ قانچە ئېگىزلىگەنسېرى ، ئادىمىيلىك پەسكە قاراپ تەرەققىي قىلىپ شۇنچە تۆۋەنلەپ ماڭدى ؛ كىيىم ـ كېچەك ، هۆسن ـ چىرايلار قانچە رەڭدارلىشىپ چىرايلىقلاشقانسېرى ، ئىچكى دۇنيا كىرلىشىپ ، قەلبلەر ناپاكلىشىپ كەتتى . تىل ـ يېزىق ، سۆز ـ ئىبارىلەر تەرەققىي قىلىپ «بۇغداي سۆز» قانچە كۆپەيگەنسېرى ، جانغا ئەسقاتىدىغان «بۇغداي نان»لار شۇنچە ئازىيىپ كەتتى ؛ مېدىتسىنا تېخنىكىسى قانچە تەرەققىي قىلىپ يېڭى دورا ـ ئۇسكۇنىلەر قانچە كۆپەيگەنسېرى ، داۋاسى تېپىلمايدىغان ئەجەللىك كېسەللىكلەر شۇنچە ئاپىرىدە بولۇشقا باشلىدى ؛ قاتناش ۋە ئۇچۇر ئالاقىسى قانچە راۋانلاشقانسېرى ، قەلبلەرنىڭ ئارىلىقى شۇنچە يىراقلاپ كەتتى ؛ ئاۋات شەھەرلەر قانچە كۆپەيگەنسېرى ، ئارقا كوچىلاردىكى ئەخلەت تاغلىرى شۇنچە ئېگىزلىدى ؛ ئادەملەر قانچە بېيىغانسېرى ، تەبىئەت ئانا شۇنچە نامراتلىشىپ كەتتى… بۇلارنىڭ ھەممىسى ئادەمگە مۇقەررەر ھالدا تەبىئىيلىكنىڭ ، جۈملىدىن تەبىئىي ئادەملەرنىڭ ئازىيىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدۇرىدۇ . ئەمما ، باشقا سان ـ ساناقسىز جانلىقلار قاتارىدا ئادەممۇ تەبىئەت ئانىنىڭ بىر بالىسى بولۇش سۈپىتى بىلەن ، گەرچە ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىكى «ئىجتىمائىي قاتلام» ئۇستۇنلۇكنى ئىگىلىگەن تەقدىردىمۇ ، «تەبىئىي قاتلام»نىڭ ئۇزۇل ـ كېسىل يوقىلىپ كېتىشى ناتايىن . چۈنكى ، بۇ يەردە تىلغا ئېلىنىۋاتقان ئىككى قاتلامنىڭ مۇناسىۋىتىدە «تەبىئىي قاتلام» ئاساس . ناۋادا بۇ قاتلام مەۋجۇت بولمايدىكەن ، ئۇ ھالدا «ئىجتىمائىي قاتلام»مۇ ئۆز مەۋجۇتلۇقىنى يوقىتىدۇ . بۇ يەردىكى گەپ ، ھەربىر ئادەمنىڭ ۋۇجۇدىدا بىللە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىغان ئاشۇ ئىككى قاتلامنىڭ قايسىسىنىڭ ئۇستۇنلۇكنى ئىگىلىشىدە . ناۋادا بىر شەخسنىڭ ۋۇجۇدىدا «تەبىئىي ئادەم» خاراكتېرى ئۇستۇنلۇكنى

ئىگىلەيدىكەن ، ئۇ ئەلۋەتتە تەبىئىي ئادەم كاتېگورىيىسىگە مەنسۇپ بولغان بولىدۇ .
تەبىئىي ئادەمنىڭ مەنىۋىيىتى خۇددى ئانا تەبىئەتنىڭ غۇبارسىز ھۆسنىدەك گۈزەل ، پاك ۋە يارقىن بولىدۇ . ئۇنىڭ قات - قېتىدىن بىر ئەزگۈلۈك ، چىنلىق بالقىپ تۇرىدۇ . ئۇ مەيلى قايسى ماكاندا ياشىسۇن ۋە قايسى خىل تىلدا سۆزلىسۇن ، ھەق - ئادالەتنى قىزغىن سۆيىدۇ . يەر يۈزىدىكى بارلىق مەۋجۇداتلارنىڭ سۆيۈملۈك ئانىسى بولغان ئانا تەبىئەتنى ، جۈملىدىن ئانا تەبىئەت قوينىدىكى بارلىق ھاياتلىقنى ھەقىقىي مەنىسى بىلەن قەدىرلەيدۇ . ئۇنىڭ قەلبى پاك ئىنسانىي تۇيغۇلارنىڭ قورۇماس بۇلىقى بولۇپ ، بۇ بۇلاقتىن چىن مېھىر - مۇھەببەت ، ۋاپا - ۋىجدان ، ئىنساب - دىيانەت تامچىلىرى ئۇرغۇپ تۇرىدۇ . بەزىدە بۇ بۇلاقتىن گەرچە بېسىپ بولماس بىر غەزەپ - نەپرەتنىڭ لاۋا ئۇچقۇنلىرى چاچراپ چىقسىمۇ ، لېكىن ئۇ ياخشىلىق ، ئەزگۈلۈك ئۈستىگە ئەمەس ، بەلكى رەزىللىك ، ساختىلىقنىڭ ئۈستىگە چېچىلىدۇ . يەنە بەزىدە ئۇلارنىڭ ئىش - ھەرىكەتلىرى رەزىللىككە ئوخشاپ قالسىمۇ ، لېكىن بۇ خىلدىكى تەبىئىي ئادەملەر رەزىللىككە رەزىللىك ئارقىلىق تاقابىل تۇرۇشنى تاللىۋالغۇچىلاردۇر . چۈنكى ، ئۇلار جەمئىيەتتىكى تەكرار - تەكرار يۈز بېرىپ تۇرىدىغان تراگېدىيىلەر ئارقىلىق بەزىدە رەزىللىككە مېھرىبانلىق بىلەن قارشى تۇرغىلى بولمايدىغانلىقىنى چۈشىنىپ يېتىپ ، تەبىئىي رەۋىشتە شۇ خىل يولنى تاللاشقا مەجبۇر بولغان .
ئىمىن رەمتىل دەل شۇنداق تەبىئىي ئادەملەرنىڭ بىرى . تەبىئىي ئادەم بولغاندىمۇ بۈگۈنكى جەمئىيەتتە بىز كۆرگەن ۋە كۆرۈۋاتقان ئادەملەر ئارىسىدىكى «تەبىئىي ئادەملىك قاتلىمى»نىڭ دەرىجىسى ئەڭ يۇقىرى بولغان ، ئەكسىچە مەنىدىن ئېيتقاندا ، «ئىجتىمائىي ئادەملىك قاتلىمى»نىڭ دەرىجىسى — سۈنئىيلىشىش دەرىجىسى ئەڭ تۆۋەن بولغان بىر تەبىئىي ئادەم . ئۇنىڭ تەبىئىي ئادەملىكىنى ئۇنىڭ بۈگۈنكى جەمئىيەتتىكى

«ئىجتىمائىي ئادەملىك قاتلىمى» ئۇستۇنلۇكنى ئىگىلەيدىغان ئادەملەرنىڭ ئەسلا كۆزىگە سىغمايدىغان نۇرغۇن ئەمەلىي ئىش - ھەرىكەتلىرى ئىسپاتلاپ تۇرۇپتۇ. ئۇ مەيلى گۆدەك باللىق چاغلىرىدا بولسۇن، مەيلى يالقۇنلۇق ياشلىق چاغلىرىدا ۋە مەيلى ھازىرقى ئۆزىنى توختاتقان مەزگىللىرىدە بولسۇن، سۇنئىيلىكتىن ئىنچىل يىراق تۇرۇپ كەلدى. ھەربىر سۆز، ھەربىر ئىش - ھەرىكەتنى قىلىشتىن بۇرۇن، قەلبىنىڭ چوڭقۇر يەرلىرىدىكى «تەبىئىي ئادەملىك قاتلىمى»دىن چىققان تەبىئىي سادالارغا قۇلاق سالدى. بۇ تەبىئىي سادالار ئۇنى ھەمىشە دىگۇدەك تەمەلەردىن يىراق تۇرۇپ، ھالال ياشاشقا، ھوقۇق ۋە ئىمتىيازلارغا ئەمەس، بەلكى ھەقىقەت ۋە ئادالەتكە ئىنتىلىشكە ئۈندەپ تۇردى.

شۇ نەرسە ھەممىگە ئايانكى، فىزىئولوگىيىلىك نۇقتىدىن ئېيتقاندا، ئادەمنىڭ بارلىق ھەرىكىتىگە مېڭە قوماندانلىق قىلىدۇ. ئۇنداقتا ئادەملەرنىڭ مېڭە قۇرۇلمىسى ئوپئوخشاش تۇرۇپ، نېمە ئۇچۇن ئوخشاش بىر شەيئى ياكى ھادىسىگە بولغان ئىنكاسى ئوخشاش بولمايدۇ؟ روشەنكى، ئىنسانىيەت جەمئىيىتىدىكى بارلىق زىددىيەتنىڭ تۈگۈنى دەل مۇشۇ يەردە بولۇپ، بۇ تۈگۈننى يېشىش ئۇنچىۋالا ئاسان ئىش ئەمەس. چۈنكى، تولىمۇ چىگىشلىشىپ كەتكەن بۇ كونا تۈگۈننىڭ بىر ئۇچى ھەربىر شەخسنىڭ ۋۇجۇدىدىكى ئىرسىيەت ئامىللىرىغا تۇتاشسا، يەنە بىر ئۇچى مەدەنىيەت ئارقا كۆرۈنۈشىگە تۇتىشىدۇ. قالغان باشقا ئۇچلىرى بولسا تەن بىلەن روھنىڭ مۇناسىۋىتىگە، دۇنيا قاراشنىڭ شەكىللىنىشىگە، ئەقىل بىلەن ھېسسىيات، نەزەرىيىۋى بىلىم بىلەن ئەمەلىي تەجرىبە قاتارلىق كۆپلىگەن ئىنچىكە مەسىلىلەرگە بېرىپ تۇتىشىدۇ. دېمەك، ئۇنىڭ بىر ئۇچىنى «يەشكەن» تەقدىردىمۇ، قالغان ئۇچلىرى يەنە داۋاملىق چىگىش ھالەتتە بولىدۇ. شۇڭا، ئىنسانىيەت جەمئىيىتىدىكى تۈرلۈك زىددىيەتلەرمۇ بىرى ھەل قىلىنغىنى بىلەن يەنە بىرى پەيدا بولۇپ، مەڭگۈ دەۋر قىلىپ تۇرىدۇ. ئۆز نۆۋىتىدە بۇمۇ بىر تەبىئىي قانۇنىيەت بولۇپ،

此为试读，需要完整PDF请访问： www.ertongbook.com

ھېچكىمنىڭ ئىرادىسىگە بېقىنمايدۇ .
خۇددى شۇنىڭغا ئوخشاش ، ئىمىن رەمتىلىنىڭ تەبىئىي ئادەملىكىمۇ ئۇنىڭ قان ـ قېنىغا سىڭىپ ، ئۆز تەبىئىتىنىڭ ئەڭ ئاساسلىق قىسمىغا ئايلىنىپ كەتكەن بولۇپ ، ئۇ ھەرگىزمۇ ئەتراپىدىكى كىشىلەرگە ئوخشاش «ئېشەكنىڭ كەينىگە ئاپتاپ چۈشسە ، قولىنى ئىسسىتىش» كويىدا يۈرمەيدۇ . ئەكسىچە ئەتراپىدىكى ھەممە كىشىلەر بىر قاشتا ، ئۇ يالغۇز بىر قاشتا قالغان تەقدىردىمۇ ئۆز تەبىئىتىگە ھەرگىز ئاسىيلىق قىلمايدۇ .
دەرۋەقە ، ئادەملەرنىڭ ئىجتىمائىيلىشىش دەرىجىسى مىسلىسىز ئېشىپ يۇقىرى چەككە يەتكەن بۈگۈنكى جەمئىيەتتە ، ھېچقانداق بىر ئادەم ھەممە ئىشنى يۈزدەيۈز ئۆز تەبىئىتى بويىچە قىلىشقا كاپالەت بېرەلمەيدۇ . چۈنكى ، دىن ، مەدەنىيەت ، سىياسەت ۋە ئۆرپ ـ ئادەت ··· قاتارلىق مەجبۇرلاش خاراكتېرى كۈچلۈك بولغان كۆپلىگەن ئامىللار ھەربىر ئادەمنىڭ ئىچكى تەبىئىتىگە ھەر ۋاقىت خىرىس قىلىپ تۇرىدۇ . بۇنىڭدىن كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇكى ، بىر ئادەم ھەرقانچە قۇدرەتلىك بولغان تەقدىردىمۇ ، ھەتتا ئۇ ھەرقانچە ئۇلۇغ داھىي ، زۇڭتۇڭ بولۇپ ، بىر ئەلنىڭ ھايات ـ ماماتىنى ئۆز قولىدا تۇتۇپ تۇرغان تەقدىردىمۇ ، بەزىدە ئۆز تەبىئىتىدىن ۋاز كېچىشكە مەجبۇر بولىدىغان چاغلىرى بولۇپ قالىدۇ . ئىمىن رەمتىلىمۇ بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس . گەرچە ، تەۋەللۇك ئايرىشقا توغرا كەلسە ، ئۇ ھامان «تەبىئىي ئادەم» كاتېگورىيىسىگە مەنسۇپ بولسىمۇ ، لېكىن قىسمەن ئەھۋالدا ئۇنىڭمۇ ئۆز تەبىئىتىگە سادىق بولالمايدىغانلىقى يەنە بىر تەبىئىي ئەھۋال . ئۇنىڭ ئۇستىگە تەرەققىياتنىڭ تېزلىشىشىگە ئەگىشىپ ، بىر قارىسا تەبىئىي كۆرۈنىدىغان ، بىر قارىسا سۈنئىيلىككە ئوخشاپ قالىدىغان نەرسىلەر كۆپىيىپ بېرىۋاتقان بۈگۈنكى جەمئىيەتتە ، ئىمىن رەمتىلىنىڭمۇ زامان تەقەززا قىلغان سۈنئىيلىكلەردىن تامامەن يىراق تۇرالىشى مۇمكىن ئەمەس . بۇ نۇقتىنى ئۇنىڭ ئۆزىمۇ ئېتىراپ قىلىدۇ .

شۇنداق، ئەلمىساقتىن بۇيان ھەممە ئادەم كۆرۈپ كېلىۋاتقاندەك، كېچە بىلەن كۈندۈز ئۈزلۈكسىز ئالمىشىپ تۇرىدىغان بۇ دۇنيادا تەبىئىيلىك بىلەن سۈنئىيلىك، يورۇقلۇق بىلەن قاراڭغۇلۇق، گۈزەللىك بىلەن رەزىللىك، خۇشاللىق بىلەن قايغۇ ـ ھەسرەت ھەمدە ھاياتلىق بىلەن ماماتلىق مەڭگۈ دەۋر قىلىپ ئالمىشىپ تۇرىدۇ. تېخىمۇ ئىچكىرىلەپ كۆزەتكەندە، خۇددى بەخت ئىچىدە بەختسىزلىك، بەختسىزلىك ئىچىدە بەخت بولغىنىدەك، يورۇقلۇق ئىچىدە قىسمەن قاراڭغۇلۇق، قاراڭغۇلۇق ئىچىدىمۇ قىسمەن يورۇقلۇق بولىدۇ. جۈملىدىن، تەبىئىيلىك ئىچىدە سۈنئىيلىك، سۈنئىيلىك ئىچىدە تەبىئىيلىك بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە ئۇلارنىڭ قانچىلىك دەرىجىدە ئارىلىشىپ كېتىشىدىن قەتئىينەزەر، تەبىئىيلىكنى مۇقەددەس ئانا تەبىئەت ئاپىرىدە قىلغان بولسا، سۈنئىيلىكنى ئۆزىنى بۇ دۇنيادىكى بىردىنبىر ئەڭ ئەقىللىق جانلىق دەپ ھېسابلايدىغان ۋە ئەبەدىي قانائەت قىلمايدىغان ئادەم «ئىجاد» قىلغان بولىدۇ. تەبىئىي نەرسىلەر ئانا تەبىئەتنىڭ بىر تەركىبىي قىسمى بولۇش سۈپىتى بىلەن ئۆز نۆۋىتىدە يەنە ئانا تەبىئەتكە قوشۇلۇپ، ئۆزىنىڭ مەڭگۈلۈك قىممىتىنى تاپسا، سۈنئىي نەرسىلەر گەرچە قارىماققا گۈزەل كۆرۈنسىمۇ، لېكىن ئۇ ئەمەلىيەتتە مۇئەييەن سۈپەت ئۆزگىرىشىدىن ھاسىل قىلىنغىنى ئۈچۈن ئانا تەبىئەتكە قوشۇلالمايدۇ. باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا، سۈنئىي نەرسىلەر پۇل بىلەن ئۆلچىنىدىغان ۋاقىتلىق قىممەتكە ئىگە بولسىمۇ، لېكىن قانۇنىيەت بىلەن ئۆلچىنىدىغان مەڭگۈلۈك قىممەتكە ئەسلا ئىگە بولالمايدۇ. تېخىمۇ قاملاشمىغىنى، ئۇنى «ئىجاد» قىلغانلارنىڭ ئارزۇسىنىڭ ئەكسىچە، خۇددى «پارنىك ئېففېكتى»گە ئوخشاش، ئانا تەبىئەتكە، جۈملىدىن ئىنسانىيەتكە ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە زىيان يەتكۈزىدۇ. شۇڭا، مۇقەددەس ئانا تەبىئەتنىڭ سان ـ ساناقسىز پەرزەنتلىرىنىڭ بىرى بولغان ئىنسان ئۈچۈن ئېلىپ ئېيتقاندا، ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە سۈنئىيلىكتىن يىراقلىشىپ،

تەبىئىيلىكنى ساقلاشتىن ئارتۇق ئەھمىيەتلىك ئىش بولمايدۇ .

يەنە شۇنىمۇ ئالاھىدە تىلغا ئېلىپ ئۆتۈشكە توغرا كېلىدۇكى ، ئىنساننى ئىنسان قىلىپ تۇرىدىغان ئىچكى تۇيغۇلارنى يورۇتۇپ بېرىدىغان ئەدەبىيات ئۇزاق تارىختىن بۇيان مۇبالىغە ، ئوخشىتىش ، توقۇش ، جانلاندۇرۇش··· قاتارلىق خىلمۇخىل ئىستىلىستىك ۋاستىلەر ئارقىلىق ئۆزىنىڭ تەسىرچانلىقىنى ئاشۇرۇشقا تىرىشىپ كەلگەن بولسىمۇ ، جۇملىدىن مودېرنىزم ، سۇررېئالىزم ، رومانتىزم··· قاتارلىق خىلمۇخىل زامانىۋى ئېقىملار دەۋر سۇرۇپ ، ئۇلارنىڭ ھەرقايسىسى ئۆز ئالدىغا ئۇلۇغ ئابىدىلەرنى تىكلىگەن بولسىمۇ ، لېكىن تەرەققىياتنىڭ يۇقىرى پەللىسىدە تۇرۇۋاتقان ئىنسانلارنىڭ سۈنئىي نەرسىلەردىن بىزار بولۇش خاھىشىنىڭ كۈچىيىشىگە ئەگىشىپ ، نۆۋەتتە مۇبالىغە ۋە توقۇلمىلاردىن خالىي بولغان بىر خىل «راست ئىشلار ئەدەبىياتى» باش كۆتۈرۈشكە باشلىدى . بۇ ھال بۈگۈنكى ئۇيغۇر ئەدەبىياتىدا ئۇسلۇب ۋە تۈس جەھەتتىن يېڭىلىنىپ بېرىۋاتقان «ئەدەبىي ئاخبارات» ۋە «ئەدەبىي خاتىرە»لەرنى بەلگە قىلغان ھالدا ئالاھىدە كۆزگە تاشلىنىپ تۇرىدۇ .

ئەدەبىيات ئالدىنقى قۇرلاردا تىلغا ئېلىپ ئۆتۈلگىنىدەك ، ئىنساننى ئىنسان قىلىپ تۇرىدىغان ئىچكى تۇيغۇلارنى يورۇتۇپ بېرىدىغان بىر پەن بولغانىكەن ، ئۇنىڭ ئىنسانىي تۇيغۇلىرىنىڭ يېڭىلىنىشىغا ئەگىشىپ يېڭىلىنىپ بېرىشى مۇقەررەر ھادىسە . بۇ خىل مۇقەررەرلىك تىل ، ئىقتىساد ۋە باشقا ئامىللارنىڭ تەسىرىدە دۇنياۋى سەھنىدىن تېگىشلىك ئورۇن ئالالمايۋاتقان ئۇيغۇر ئەدەبىياتىدىمۇ ئاللىقاچان ئۆز ئىپادىسىنى تېپىشقا باشلىدى . ئىجتىھاتلىق ئەدىب ئابدۇقادىر جالالىدىنىنىڭ «ئۆزىنى ئىزدەش بوسۇغىسىدا» ، ياش ئالىم ئەسئەت سۇلايمانىنىڭ «ئۆزلۈك ۋە كىملىك» ، تارىخ ۋە مەدەنىيەت تەتقىقاتچىسى ئۆمەرجان ئىمىنىنىڭ «تارىمنىڭ يۇرىكىدىكى ئوت»··· قاتارلىق يېقىندا نەشر قىلىنىپ جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشكەن بىر تۈركۈم يىرىك ئەسەرلەر بۇ پىكرىمىزنىڭ دەلىلى سۈپىتىدە ئالدىمىزدا تۇرۇپتۇ . گەرچە

كەمىنە مۇئەللىپىنىڭ گال قەلىمىدىن تامغان، «تەبىئىي ئادەم»نىڭ خاراكتېرىنى ئەكس ئەتتۈرۈشنى مەقسەت قىلغان «تەرسا ئادەم» ماۋزۇلۇق بۇ ئەسەر بەدىئىي سۈپەت ۋە باشقا تەرەپلەردىن ئۇ ئەسەرلەر بىلەن بىر قاتاردىن ئورۇن ئالالمىغان تەقدىردىمۇ، نۆۋەتتىكى ئەدەبىياتنىڭ يۈزلىنىشى بولغان توقۇلما ـ پەردازلاردىن خالىي، ئەينەن، تەبىئىي يېزىش جەھەتلەردە ئاشۇ ئەسەرلەر بىلەن ياندىشىپ بىر سەپ ھاسىل قىلالايدۇ. ئەسەر نامىنىڭ «تەرسا ئادەم» دەپ قويۇلغىنىغا كەلسەك، بۇنىڭدا ئىمىن رەمتىلنىڭ ئۆز مەيدانىدا چىڭ تۇرىدىغانلىقى كۆزدە تۇتۇلدى.

ئاخىرىدا يەنە ئەسكەرتىپ ئۆتۈشكە تېگىشلىكى شۇكى، ئىمىن رەمتىل بىر تەبىئىي ئادەم. ئۇنىڭ تەبىئىيلىكى، بىرىنچىدىن، بالىلىق دەۋرىدە تەبىئىي ھالدا يېتىلگەن خاراكتېرىنىڭ تا ھازىرغىچە ئۆزگەرمىگەنلىكىدە كۆرۈلسە، ئىككىنچىدىن، ھەربىر ئىشقا دۇچ كەلگەندە، ئاۋۋال ئۇنىڭ ئىقتىسادىي پايدا ـ زىيىنىنى ياكى ئىجتىمائىي تەسىرى قاتارلىقلارنى ئويلاپ ئولتۇرماستىن، ۋۇجۇدىدا ئويغانغان دەسلەپكى تەبىئىي تۇيغۇغا ئاساسەن ئىنكاس قايتۇرۇشىدا كۆرۈلىدۇ. روشەنكى، مۇشۇنداق بىر تەبىئىي ئادەمنى يېزىشتا، مۇبالىغە، توقۇش، پەردازلاش قاتارلىق ئۇسۇللارنى قوللىنىش، ئۇنىڭ ئەسلىدىكى ئاشۇ تەبىئىي ئوبرازىغا نۇقسان يەتكۈزۈپ قويىدۇ. جۈملىدىن، ئىمىن رەمتىلدىن ئىبارەت رېئاللىقتىكى بۇ جانلىق ئادەمنى كىتاب يۈزىدىكى جانسىز تىپقا ئايلاندۇرۇپ قويىدۇ.

ئەدىبلەر ئەدەبىياتتا بۈگۈنگە كەلگۈچە ھەرخىل ئىستىلىستىك ۋاسىتىلەرنىڭ ياردىمىدە تىپ ياكى ئوبراز يارىتىشنى ئۆزىنىڭ ئاساسلىق نىشانى قىلىپ كەلدى. بۇنى ئالدىراپ ئىنكار قىلىشمۇ تازا ئاقىلانىلىك بولمىسا كېرەك. چۈنكى، ئەدەبىيات يارىتقان ئاشۇ ئىجابىي تىپ ـ ئوبرازلاردىن رېئاللىقتىكى كىشىلەر ئۆزىگە مەنىۋى ئوزۇق ئالسا، سەلبىي تىپ ـ ئوبرازلاردىن ئىبرەت ـ ساۋاق ئېلىپ كەلدى. ۋەھالەنكى، جەمئىيەتتىكى كىشىلەرنىڭ ھەممىسىنى بۇ خىل ئۆلچەم بىلەن ئۆلچىگىلى بولمايدۇ. ئەكسىچە

جەمئىيەتتىكى كىشىلەرنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى ئەدەبىيات ياراتقان تىپ - ئوبرازلاردىن ئەمەس، بەلكى رېئاللىقتىكى رەڭگارەڭ ئەمەلىي مەسىلىلەردىن ۋە ئاشۇ ئەمەلىي مەسىلىلەر ئارىسىدىكى راست ئىش، راست ئادەملەردىن ئىلھام ياكى ئىبرەت ئېلىپ كەلدى. ئالدىنقىسى ئەدەبىياتنىڭ كۈچى بىلەن يارىتىلغان يارقىن تىپ - ئوبرازلار بولسىمۇ، لېكىن ئۇلار جانسىز. كېيىنكىسى رېئاللىقنىڭ كۈچى بىلەن يارىتىلغان ئاددىي ياكى قوپال تىپ - ئوبرازلار بولسىمۇ، لېكىن ئۇلار جانلىق. بۇ خىل جانلىق، تەبىئىي تىپ - ئوبرازلارنى ئىپادىلەشنىڭ ئەڭ مۇۋاپىق ئۇسۇلى، ئەلۋەتتە ئەينەن يېزىشتىن ئىبارەت. ئۇنداق بولمايدىكەن، خۇددى تەبىئىي سۇتكە سۇ ياكى باشقا نەرسىلەرنى ئارىلاشتۇرۇپ قويسا ئۇنىڭ رەڭگى بۇزۇلمىغان ھالەتتىمۇ، تەمى ۋە تەبىئىي خۇسۇسىيىتى ئۆزگىرىپ كەتكەندەك ئىش بولىدۇ. شۇڭا، بىز نەپەس ئېلىۋاتقان مۇشۇ ھاۋادىن نەپەس ئېلىپ، بىز دەسسەپ تۇرۇۋاتقان مۇشۇ تۇپراق ئۈستىدە بىز بىلەن بىللە ياشاۋاتقان ئىمىن رەمتىلدىن ئىبارەت بۇ «تەبىئىي ئادەم»نى ئوقۇرمەنلەرگە ئۆزىنىڭ تەبىئىي ھالىتى بويىچە تاپشۇرۇش ئۈچۈن، ئۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك بولغان ھەممىلا نەرسىنى، جۈملىدىن — يەر - جاي ۋە ئادەم ئىسىملىرىدىن تارتىپ، ۋاقىت، شارائىت ۋە سەۋەب - نەتىجە مۇناسىۋىتىگىچە بولغان ھەممە نەرسىنى ئەينەن يېزىشقا توغرا كەلدى. مۆھتەرەم ئوقۇرمەنلەرنىڭ بۇ نۇقتىنى نەزەردىن ساقىت قىلماسلىقى بىلەن بىللە، يېزىش ئۇسۇلىدا كۆرۈلگەن يېتەرسىزلىكلەرنى تەنقىدىي رەۋىشتە كۆرسىتىپ بېرىشىنى، شۇنداقلا كىتاب مەزمۇنىدا كۆڭۈلگە ياقمىغان تەرەپلەر بولسا ئىلمىي پوزىتسىيىدە توغرا مۇئامىلىدە بولۇشىنى ئۈمىد قىلىمەن. چۈنكى، بىزنىڭ ئېتىراپ قىلىش - قىلماسلىقىمىزدىن قەتئىينەزەر، رېئاللىق ھەقىقەتەن رەھىمسىز بولىدۇ…

2007 - يىلى ئىيۇل، مەكىت.

چېمپىيون

1967 ـ يىلى 8 ـ ئاينىڭ 29 ـ كۈنى بويى پاكار بولسىمۇ چاقماقتەك گەپ قىلىدىغان سېرىق چاچ، كۆك كۆز، ئاق پىشماق كەلگەن بىر بالا يانتاق مەركىزىي باشلانغۇچ مەكتىپىگە كېلىپ، ئىشىكنىمۇ چېكىپ تۇرماستىن، ئۇدۇل كەلگەن بىر ئىشخانىغا ئۇسۇپلا كىردى ـ دە، باللارغا خاس چۇچۇك تىلى بىلەن:

— مەن ئوقۇيمەن، — دېدى.

دېرىزە تۈۋىگە قويۇلغان قوپال سىدام شىرە ئۈستىگە يېيىلغان ئالىلىقانداق قەغەزلەرگە پۈتۈن دىققىتى بىلەن قاراپ، ئىچىدە بىرنېمىلەرنى ئوقۇۋاتقان مۇئەللىمە قايرىلىپ قاراپ، بالىدىن گەپ سوراشقا باشلىدى:

— نەچچە ياشقا كىردىڭىز؟

— مەن يەتتە ياشقا چىقتىم، ئاكام ئون ياشقا چىقتى.

— ئىسمىڭىز نېمە؟

— ئىمىنجان.

— دادىڭىزنىڭ ئىسمىچۇ؟

— ئاتامنىڭما؟ ئاتامنىڭ ئېتى رەمتىلاخۇن.

— ئۆيىڭىز نەدە؟

— بىزنىڭ ئۆي ئاۋۇ يەردە.

ئۇنىڭ بۇدرۇق قوللىرىنى سوزۇپ، يېزا مەركىزىنىڭ مەغرىب تەرىپىنى كۆرسىتىپ تۇرغان ئوماق قىياپىتىگە قاراپ، مۇئەللىمە ئۇنى باشقا باللار بىلەن ئىختىيارسىز سېلىشتۇرۇپ قالدى. گەرچە بوي ـ تۇرقى، چىرايى ۋە كىيىنىش جەھەتلەردىن بۇ بالىدىن ئېشىپ چۈشىدىغانلار بولسىمۇ، لېكىن ئۇ مۇئەللىملىك

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com